

<http://dx.doi.org/10.16926/zh.2015.14.03>

Monika MODŁASIAK

Akademia im. Jana Długosza w Częstochowie

Przyjaźń i polityka w relacjach między Karolem Townshendem a Robertem Walpole’em

Nie ma trwałych przyjaźni, są tylko trwałe interesy – maksyma ta, znana już od wieków, doskonale opisuje zasadę, jaką rządziło się ludzkie życie od pokoleń. W obliczu walki o władzę, czy też spełnienia własnych pragnień i ambicji, wielu uczonych stoi na stanowisku, że przyjaźń w życiu zawodowym i prywatnym nie istnieje.

Dwóch angielskich polityków z pierwszej połowy XVIII w. – Karol Townshend i Robert Walpole, którzy sprawowali najważniejsze urzędy w Wielkiej Brytanii i kreowali kierunki polityki wewnętrznej i zewnętrznej tego kraju, byli przykładem relacji, gdzie ich współpraca nie ograniczała się jedynie do spraw zawodowych, ale obejmowała również prywatne. Autorka niniejszego artykułu postawiła sobie za zadanie zbadać życie polityczne i prywatne tychże polityków, oraz więzi, które łączyły ich na przestrzeni lat, a także spróbować odpowiedzieć na pytanie: co doprowadziło ich współpracę do upadku i czy można było temu zapobiec.

Najwłaściwszym sposobem omówienia zagadnienia, które autorka podjęła się zbadać, będzie całościowe przedstawienie postaci Karola Townshenda i Roberta Walpole’a oraz współpracy między tymi politykami w życiu prywatnym i zawodowym, aż do rozpadu ich przyjaźni. Zagadnienia te zostaną zaprezentowane w układzie chronologicznym i problemowym. Umożliwi to śledzenie relacji, jakie zachodziły między Karolem i Robertem.

Rozważania nad badanym tematem rozpoczną się od przedstawienia postaci Townshenda i Walpole’a. Następnie zostanie omówiony okres w ich życiu od momentu, kiedy zaczęli razem działać w angielskiej polityce, do czasu, kiedy sięgnęli po najwyższe urzędy w Wielkiej Brytanii. Kolejny fragment artykułu zostanie poświęcony stosunkom, jakie panowały między Karolem a Robertem w

okresie, kiedy wspólnie zarządzili Anglią. Podsumowaniem badanego tematu będzie omówienie bezpośrednich przyczyn, które doprowadziły do rozpadu przyjaźni wspomnianych polityków, oraz skutków owego rozpadu.

Analizę zarysowanej problematyki umożliwił ciekawy materiał źródłowy. Przede wszystkim składały się nań: akty prawne, korespondencja, pamiętniki, doniesienia prasowe. Ich uzupełnienie stanowiły liczne monografie i artykuły poświęcone historii Anglii w XVIII w.

Z punktu widzenia autorki niniejszego artykułu, do najważniejszych źródeł należały bez wątpienia akty prawne, korespondencja oraz pamiętniki. Przedstawiały one w miarę obiektywny obraz ówczesnej rzeczywistości. Na pierwszy plan wysuwały się tutaj instrukcje dyplomatyczne z lat 1689–1789¹, dotyczące polityki zagranicznej Wielkiej Brytanii wobec Francji, oraz wspomnienia Roberta Walpole’a² i jego brata Horacego³, zebrane i opracowane przez Williama Coxa. Te trzy dzieła stanowią główną bazę informacji o sytuacji, jaka panowała w Anglii w I poł. XVIII w., oraz o wzajemnych powiązaniach między Karolem a Robertem. Należy pamiętać, że przy analizie wspomnianych źródeł trzeba szczególnie brać pod uwagę kierunki polityki wewnętrznej i zewnętrznej Wielkiej Brytanii, które w znacznej mierze kreowały relacje między politykami. Dużo ostrożniej należałoby się przyrzec temu, co przekazywały nam doniesienia prasowe⁴, gdyż na ich ostateczną treść miało wpływ więcej czynników aniżeli w przypadku innych tekstów.

Przy omawianiu źródeł należy zwrócić uwagę na fakt, że pod wieloma względami są one mocno zróżnicowane. Informacje, które z nich można było czerpać, mają charakter fragmentaryczny i nie są w stanie dostarczyć nam wszystkich danych. Dopiero ich analiza w oparciu o wiedzę pozazródłową pozwala nam na uzyskanie bardziej złożonego obrazu przeszłości, a co za tym idzie – na konstruowanie tez i wniosków.

Doskonałym uzupełnieniem przekazów źródłowych była dość obfita liczba opracowań dotycząca 45-letniego okresu rządów „oligarchii wigów”⁵ z I poł. XVIII w. Ze względu na ograniczony charakter niniejszego artykułu, autorka postanowiła oprzeć się na kilku najważniejszych pozycjach, tj.: Jakub Basista *Wielka Brytania w XVIII wieku*⁶, Jerzy Kędzierski *Dzieje Anglii 1485–1830*⁷, James McMullen Rigg *Townshend Charles (1674–1738)*⁸, Piotr Napierała *Sir*

¹ *British Diplomatic instructions 1689–1789*, t. 6, Londyn 1930.

² W. Coxe, *Memoirs of the Life and Administration of Sir Robert Walpole*, t. 1 i 2, Londyn 1816.

³ Idem, *Memoirs of Horatio – Lord Walpole*, t. 1, Londyn 1820.

⁴ Zob.: „The London Gazette”.

⁵ <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/615557/United-Kingdom/44884/Britain-from-1715-to-1742> [stan z 18.02.2015].

⁶ J. Basista, *Wielka Brytania w XVIII wieku*, [w:] *Wielka historia świata. Świat w XVIII wieku*, pod red. P. Franaszaka, t. 8, Kraków 2006, s. 162–172.

⁷ J. Kędzierski, *Dzieje Anglii 1485–1830*, Wrocław – Warszawa 1986.

⁸ J. McMullen Rigg, *Townshend Charles (1674–1738)*, [w:] *Dictionary of National Biography 1885–1900*, t. 57, Londyn 1899, s. 109–117.

Robert Walpole (1676–1745). *Twórca brytyjskiej potęgi*⁹, Emanuel Rostworowski *Historia powszechna. Wiek XVIII*¹⁰, George Macaulay Trevelyan *Historia Anglii*¹¹, Basil Williams *The Wig Supremacy 1714–1760*¹² oraz Henryk Zins *Historia Anglii*¹³. Należałoby przy tej okazji wspomnieć, że wśród polskich badaczy, niewiele jest osób zajmujących się tematem historii Wielkiej Brytanii¹⁴. Mimo niewielkiej liczby polskich opracowań dotyczących omawianej tematyki, można było dzięki wspomnianym powyżej autorom poznać dużo szersze spojrzenie, z polskiej i angielskiej perspektywy, na wydarzenia, które miały miejsce w Anglii w XVIII w., oraz poznać osoby, które nią rządziły.

1. W drodze na szczyt

Już starożytni uważali, że wielcy mężowie rodzą się, nie zaś nimi stają¹⁵. W obliczu ważnych wydarzeń politycznych, społecznych i gospodarczych wykazują się niebywałymi zdolnościami, które predestynują ich do pełnienia najważniejszych funkcji w społeczeństwie. Dwóch takich ludzi, w drugim dziesięcioleciu XVIII w. w Anglii, podjęło się współpracy, która doprowadziła ich na szczyty w polityce, jak również połączyła ich jako „braci”¹⁶.

Karol Townshend – drugi wicehrabia Townshend, pochodził z bogatej szlacheckiej rodziny. Rodowód jego rodziny sięgał czasów średniowiecza, gdzie jego przodkowie zasłużyli się dla kraju, pełniąc funkcje sędziów i doradców prawnych, ostatecznie otrzymując tytuł baronów. Ojciec Karola – sir Horacy Townshend – należał do grupy zwolenników króla Karola II Stuarta, dzięki któremu rodzina otrzymała liczne ziemie oraz tytuły¹⁷.

Drugi wicehrabia Townshend przyszedł na świat 18 kwietnia 1674 r. w Raynham Hall w hrabstwie Norfolk, jako najstarszy syn i dziedzic wielkiego właściciela ziemskiego. W roku 1687 zyskał godność lordowską. Karol otrzymał

⁹ P. Napierała, *Sir Robert Walpole (1676–1745). Twórca brytyjskiej potęgi*, Poznań 2008.

¹⁰ E. Rostworowski, *Historia powszechna. Wiek XVIII*, Warszawa 1984.

¹¹ G.M. Trevelyan, *Historia Anglii*, Warszawa 1965.

¹² B. Williams, *The Wig Supremacy 1714–1760*, Oxford 1939.

¹³ H. Zins, *Historia Anglii*, Wrocław 2009.

¹⁴ Niewątpliwie autorytetami w dziedzinie badań historii Anglii w Polsce byli Maria Ossowska oraz Henryk Zis.

¹⁵ Cyceon pisał, że konsulem staje się w kołysce, a nie na polu bitwy, co z kolei wskazywało, że już starożytni dostrzegali, jak ważną rolę odgrywało dobre urodzenie dla dalszej kariery w życiu politycznym; patrz: J. Wikarjak, *Kampania przedwyborcza Cyceona w roku 65/64 p.n.e.*, „Meander” 1964, nr 19, s. 243.

¹⁶ Szwagier (w j. angielskim *brother-in-law*) w dokładnym tłumaczeniu na język polski oznacza „brat w prawie”, dlatego autorka posłużyła się w tym przypadku określeniem – brat, które w literaturze angielskiej jest dość często stosowane w przypadku słowa szwagier.

¹⁷ J. Morley, *Walpole*, Londyn 1903, s. 60.

staranne wykształcenie. Uczęszczał do Eton¹⁸ oraz King's College w Cambridge¹⁹. Rozwijał tam swoje przywódcze zdolności, jak i pasje dotyczące wiedzy o innych krajach. Choć nie uzyskał stopnia naukowego, w pamięci swoich nauczycieli zapisał się jako człowiek z temperamentem, aczkolwiek skory do nauki, którą to kontynuował w trakcie swoich zagranicznych wojaży z dr. Wiliame Sherardem²⁰.

Karol powrócił do kraju w roku 1697, aby zasiąść w Izbie Lordów. Początkowo, tak jak i jego ojciec, był zwolennikiem torysów w Parlamencie, ale bardzo szybko stał się czołowym politykiem wigów. Początek jego działalności politycznej w Anglii związany był z panowaniem królowej Anny, której był wielkim zwolennikiem²¹.

Przez kilka pierwszych lat swojej działalności politycznej Townshend pozostawał bez urzędów, ale zmieniło się to w 1707 r., kiedy zasiadł w Tajnej Radzie. Jako zdolny negocjator uczestniczył w pertraktacjach Anglii i Szkocji w sprawach unii. Od tego momentu jego kariera nabrała rozpędu, gdyż w latach 1709–1711 został wysłany do Holandii jako ambasador Wielkiej Brytanii²². W trakcie pobytu w Holandii Karol zasłynął jako sprawny negocjator umów między Wielką Brytanią a Francją oraz z innymi państwami. Kulminacyjnym momentem jego dotychczasowej pracy było podpisanie traktatu pokojowego z Utrechtu w 1713 r.²³

Po powrocie do kraju Townshend stał się aktywnym działaczem w opozycji parlamentarnej przeciwko torysom. Po śmierci królowej Anny był ogromnym zwolennikiem tego, by członkowie panującej dynastii z Hanoweru zasiedli na angielskim tronie. Dzięki swojej działalności bardzo szybko zyskał sobie przychylność Jerzego I i jeszcze w 1714 r. został mianowany sekretarzem stanu północnego departamentu w rządzie króla²⁴. Uważa się, że to właśnie w tym okresie doszło do zacieśnienia więzi między Townshendem a Walpole'em²⁵. Obaj panowie stali się nie tylko bliskimi współpracownikami, ale również szwagrami, gdyż Karol ożenił się z siostrą Roberta – Dorotą w 1713 r.²⁶

¹⁸ Eaton College – jedna z najstarszych szkół męskich z internatem w Anglii. Wśród jej wychowanków było wielu wybitnych ludzi, tj. pisarze (George Orwell), naukowcy, odkrywcy, dowódcy wojskowi (książe Wellington – zwycięzca spod Waterloo), jak również premierzy Wielkiej Brytanii (było ich w sumie 19, a ostatnim jest obecny premier tego kraju – David Cameron); <http://www.etoncollege.com/FamousOEs.aspx> [stan z 18.02.2015].

¹⁹ <http://www.kings.cam.ac.uk/about/history.html> [stan z 2.02.2015].

²⁰ J. McMullen Rigg, op. cit., s. 109.

²¹ W. Coxe, *Memoirs of the Life...*, t. 1, s. 113.

²² <https://archive.org/stream/encyclopaediabri27chisrich#page/112/mode/1up> [stan z 13.10.2014].

²³ Szerzej na temat postanowień pokoju z Utrechtu można przeczytać w: E. Rostworowski, op. cit., s. 318–320; *British Diplomatic instructions*, s. 29 i 32–33.

²⁴ <https://archive.org/stream/encyclopaediabri27chisrich#page/112/mode/1up> [stan z 13.10.2014].

²⁵ J. Basista, op. cit., s. 169.

²⁶ J. Kędzierski, op. cit., s. 318; W. Coxe, *Memoirs of the Life...*, t. 1, s. 115.

Jako ceniony polityk, szczególnie jeśli chodzi o sprawy zagraniczne, Townshend został wysłany do Szkocji w 1715 r., w celu stłumienia tamtejszego powstania²⁷. Jeszcze tego samego roku powrócił do Londynu i zaangażował się w politykę międzynarodową Wielkiej Brytanii na kontynencie europejskim²⁸. Jego celem było zaprzestanie angażowania wojsk brytyjskich w konflikty na Morzu Bałtyckim, a także skupienie się na sojuszach z Francją i cesarstwem²⁹.

Dobra passa w rządzie Jerzego I dla Townshenda nie trwała długo. W roku 1716 został on odsunięty od władzy przez króla, w związku z podejrzeniem, że wicehrabia oraz jego szwagier – Walpole – spiskują z następcą tronu przeciw monarsze. Jak pisał Williams, tylko Townshend został zdymisjonowany, Robert zaś, ze względu na przyjaźń i szacunek do Karola, sam odszedł z rządu³⁰.

W kolejnych latach zarówno wicehrabia, jak i jego szwagier znajdowali się na tzw. banicji politycznej. Grupa wigów w Parlamencie podzieliła się, a pewne jej odłamy współpracowały z torysami. Sytuacja polityczna uległa diametralnym zmianom dopiero w roku 1720 wraz z problemami ekonomicznymi Wielkiej Brytanii i aferą Kompanii Mórz Południowych³¹, gdzie doszło do pojednania między wigami i przejęcia przez nich władzy.

Robert Walpole wywodził się z zamożnej rodziny o szlacheckich korzeniach, nienależącej jednak do grona arystokracji angielskiej. Siedzibą jego rodu było Houghton Hall w hrabstwie Norfolk w środkowej Anglii. Pośród członków jego rodziny można było w przeszłości spotkać licznych przedstawicieli władz lokalnych³², aczkolwiek nie posiadali własnego przedstawiciela w Parlamencie³³.

²⁷ Podczas tego powstania klany szkockie postanowiły sprzeciwić się polityce Londynu i ustanowić własnego króla – Jakuba Stuarta. Szerzej na temat powstania jakobitów z 1715 r. (inna nazwa tego powstania to Pierwsza Wielka Rebelia) można przeczytać w: B. Williams, op. cit., s. 154–155; patrz też: S. Grzybowski, *Pretendenci i górale: z dziejów unii szkocko-angielskiej*, Warszawa 1971.

²⁸ Po powrocie do Londynu w 1715 r. otrzymał stanowisko lorda-porucznika Irlandii; J. Plumb, *The First Four Georges*, Londyn 1956, s. 51–52; patrz też: G.M. Trevelyan, op. cit., s. 634.

²⁹ Autorka ma tu na myśli Cesarstwo Austriackie i za każdym razem, gdy będzie mowa o cesarstwie, będzie chodziło o ten właśnie kraj. Tak samo w przypadku cesarza – mowa będzie o cesarzu Austrii, chyba że autorka wyraźnie zaznaczy coś innego w tekście.

³⁰ Podczas podróży Jerzego I do Hanoweru w roku 1716 towarzyszyli mu jego zaufani ministrowie – Jakub Stanhope oraz hrabia Sunderlandu (Karol Spencer). Będący w opozycji do Townshenda i Walpole’a, Stanhope i Spencer przekonali króla, że Robert i Karol spiskują przeciw Jerzemu, aby oddać tron w ręce księcia Walii. Zazdrosny o swojego syna władca, po powrocie do Anglii, postanowił odwołać Townshenda. Morley wspominał, iż w tym czasie doszło do zacieśnienia się stosunków między następcą tronu i jego małżonką a Walpole’em i Townshendem; J. Basista, op. cit., s. 169. Ciekawy i dużo bardziej dokładny opis tego wydarzenia przedstawił również: J. Kędzierski, op. cit., s. 314; patrz też: B. Williams, op. cit., s. 160–161; J. Morley, op. cit., s. 71–72; W. Coxe, *Memoirs of the Life...*, t. 1, s. 171.

³¹ Szerzej na temat afery Kompanii Mórz Południowych w: K. Mazur, *Mechanizmy baniek spekulacyjnych – spojrzenie psychologiczne i ekonomiczne*, „Ogrody Nauki i Sztuki” 2012, nr 2, s. 275; jak również w informacjach o masowych bankructwach w całej Anglii, zamieszczonych na łamach „The London Gazette” w 1720 r.

³² Byli wśród nich m.in. sędziowie pokoju, pułkownicy milicji i in.; B. Williams, op. cit., s. 44–67.

³³ Spośród liczego grona członków rodziny Walpole, osobą, która wpłynęła w znaczący sposób na zmianę sytuacji całej rodziny, był dziadek przyszłego premiera – Edward Walpole. Zasłużył

Robert Walpole przyszedł na świat 26 sierpnia 1676 roku w Houghton i był piątym z siedemnaścioro rodzeństwa. Jego dzieciństwo było skromne, lecz bezpieczne. Już od najmłodszych lat był uczony o wartości pieniądza³⁴, co w przyszłości miało mu pomóc w trakcie jego pracy jako premiera³⁵.

Swoją edukację rozpoczął w wieku trzynastu lat, kiedy to w roku 1690 jego ojciec wysłał go do Eton, jednej z najlepszych szkół w Anglii. Był tam przez 6 lat, w trakcie których uczył się samodzielnego myślenia i formułowania poglądów w oparciu o dostępną literaturę. Po ukończeniu Eton kontynuował swoją edukację w King's College w Cambridge w latach 1696–1698³⁶.

Po śmierci swoich starszych braci w 1698 r., Robert został najstarszym dziedzicem swojego ojca i opuścił studia, aby przygotować się do przejęcia kierowania rodzowym majątkiem. Nie było mu dane zbyt długo pobierać nauki od ojca, gdyż Robert Walpole senior zmarł dwa lata po powrocie syna do Houghton w 1700 r. Ojciec – za życia aktywny uczestnik „Chwalebnej Rewolucji”³⁷, zaaszczepił synowi ideały zgodne z polityką wigów, jak również zdążył zaaranżować jego ślub z córką londyńskiego kupca – Catherine Shorter³⁸.

Po śmierci Roberta Walpole'a seniora młody dziedzic niemal natychmiast odziedziczył po ojcu miejsce w Parlamencie, wygrywając w okręgu Castle Rising i jednocząc elektorat hrabstwa Norfolk. W przeciwieństwie do swojego ojca, Robert był osobą nie tylko inteligentną, ale również praktyczną i skłoną do kompromisów. Te cechy bardzo mu się przydały w przyszłej karierze politycznej³⁹.

Od samego początku swojej działalności Walpole dał się poznać jako świetny mówca, któremu bardzo łatwo przychodziło tłumaczenie zagmatwanych kwestii prawnych, aby były lepiej zrozumiane przez ogół, co zaskarbiło mu rzęszę sympatyków. Przez pierwsze lata swojej pracy w Parlamencie nie wyróżniał

się on krajowi w okresie restauracji monarchii w Anglii. Edward Walpole wraz z innymi stronnikami króla dopomógł w przywróceniu monarchii w 1660 r., za co został mianowany Kawalerem Orderu Łaźni. On to, dzięki swojej ciężkiej pracy, stworzył dogodne warunki rozwoju dla swoich następców. Jego syn, a ojciec Roberta Walpole'a – Robert Walpole senior, był człowiekiem oszczędnym i inteligentnym. Uchodził za osobę, która potrafiła podejmować decyzje bez pośpiechu, kalkulując ryzyko i spodziewane korzyści. Zwieńczeniem jego kariery politycznej był wybór w 1689 r. na członka Izby Gmin z okręgu Castle Rising. Ułatwiło to w znaczący sposób przyszłemu premierowi Anglii karierę polityczną; P. Napierała, op. cit., s. 15; J. Plumb, op. cit., s. 27.

³⁴ Robert otrzymywał od ojca kieszonkowe w wysokości 2 szylingów rocznie – nawet wówczas była to dość skromna suma.

³⁵ J. Plumb, op. cit., s. 35.

³⁶ J. Black, *Walpole in Power*, Gloucestershire 2001, s. 3.

³⁷ Sławetna rewolucja był to przewrót dokonany w Anglii w latach 1688–1689, w wyniku którego został obalony król Jakub II, a na jego miejsce wybrano Wilhelma III Orańskiego; szerzej na ten temat w: H. Zins, op. cit., s. 222–223.

³⁸ H. Fielding, *The History of The Life of The Late Mr. Jonathan the Great*, London 1743; W. Coxe, *Memoirs of the Life...*, t. 1, s. 2–3.

³⁹ J. Black, op. cit., s. 40.

się specjalnie spośród innych przedstawicieli wigów, odzywając się jedynie w kwestiach wolności religijnej i krytykując prerogatywy królewskie, które „zawłaszczył” sobie Jakub II⁴⁰ podczas swoich rządów.

Dzięki swoim zdolnościom i wrodzonej zaradności kariera Roberta nabierała rozpędu. Pierwszym krokiem w kierunku fotela premiera Wielkiej Brytanii było członkostwo w Radzie Admiralicji (Council of Admiralty) w 1705 r., jako mediator między wigami a torysami⁴¹. Walpole zajmował się w niej również kwestią zaopatrzenia wojsk angielskich walczących w Hiszpanii.

16 stycznia 1707 r. został podpisany akt unii między Anglią a Szkocją, tworzącymi z Walią nowy organizm państwowy – Wielką Brytanię. W tym czasie Walpole był coraz aktywniejszy w Izbie Gmin i nic nie wskazywało, aby przyszłość podówczas młodego polityka miała się zmienić. Dzięki swojej działalności i wsparciu księcia Marlborough już w roku 1708 został awansowany na sekretarza wojny (Secretary at War), objął to stanowisko po swoim przyszłym największym wrogu – Bolingbroke’u. W tym czasie wyznawał te same poglądy, co inni stronnicy gabinetu księcia Marlborough – *no peace without Spain*. Swoją postawą doprowadził do tego, że powierzono mu funkcję drugiego skarbnika floty (Treasurer of the Navy)⁴².

Tylko dzięki swoim zdolnościom Walpole’owi udało się ochronić rządzącą partię wigów przed specjalną komisją, która w 1708 r. miała zająć się zbadaniem finansów rządu. Niemniej jednak jego ugrupowanie zaczęło tracić poparcie, nie tylko na rzecz torysów, ale również opozycyjnych do władz – wigów. Afery związane z rządem i próby czystek nie dopomogły grupie rządzącej. Klęska wigów nadeszła wraz z przegranymi przez nich wyborami w 1710 r., co doprowadziło do odwołania Walpole’a z urzędu w 1711 r. Niedługo potem torysi postanowili zwołać Commision of Publick Account, która uznała Roberta za głównego winowajcę złego zarządzania finansami publicznymi i doprowadziła do jego procesu w 1712 r.⁴³

Zmiana na lepsze przyszła dla Roberta wraz z objęciem tronu Wielkiej Brytanii przez elektora hanowerskiego – Jerzego Ludwika, który w Anglii przyjął imię Jerzy I. Brak zainteresowania króla rządami w Wielkiej Brytanii umożliwił jego doradcom – Walpole’owi i Karolowi Townshendowi – umocnienie władzy rządu i ograniczenie tym samym królewskich prerogatyw. Dało to początek tzw. oligarchii wigów, która trwała aż do lat 60. XVIII w.⁴⁴

⁴⁰ Jakub II Stuart, władca Anglii w latach 1685–1688. Ostatni katolicki władca na Wyspach Brytyjskich. Sprawował rządy absolutne pomijając władzę Parlamentu. Został odsunięty od władzy w wyniku „Chwalebnej Rewolucji”.

⁴¹ Z tego okresu pochodzi przezwisko Walpole’a – „uśmiechniętego admirała” (laughing admiral); H.T. Dickinson, *The Politics of the People in Eighteenth-Century Britain*, London 1994, s. 21.

⁴² J. Morley, op. cit., s. 5–8.

⁴³ H.T. Dickinson, op. cit., 31–35.

⁴⁴ E. Rostworowski, op. cit., s. 235.

Pierwsze lata XVIII w., zarówno dla Karola Townshenda, jak i Roberta Walpole'a, to okres nieustannej walki politycznej i dążenia do objęcia władzy w Wielkiej Brytanii. Tych dwóch młodych polityków, wywodzących się z dobrze sytuowanych rodzin, które zyskały poważanie oraz wpływy dzięki udziałowi w „Chwalebnej Rewolucji”, postanowiło podjąć się współpracy⁴⁵. W biogramach Townshenda bardzo często można spotkać opinię, że to właśnie on wiódł prym w polityce w początkowym okresie ich współpracy. Jako wicehrabia posiadał pozycję, kapitał oraz poważanie w Parlamencie, które ułatwiły mu start w polityce. Robert z kolei musiał na wszystkie zaszczyty i tytuły zapracować. Jak pisał Kędzierski, Karol posiadał koneksje oraz łatwość w rozwiązywaniu wielorakich sporów, z kolei Walpole był zdolnym oratorem i zaradnym gospodarzem, co zaskarbiło mu rzeszę popleczników, takich jak chociażby wspomniani książę Marlborough czy król Jerzy I⁴⁶.

Na podstawie dotychczasowych rozważań można zaobserwować, że aż do roku 1720 to właśnie Karol Townshend był czołową postacią w tym duecie z Walpole'em, o czym wspominał w swojej książce Kędzierski. W tym samym czasie, kariera polityczna Roberta zaczęła nabierać coraz większego rozpędu. Wicehrabia, choć „Był uparty, zarozumiały, porywczy i skłonny do gwałtownych peroracji”, cieszył się poparciem wigów i to dzięki niemu kariera polityczna jego szwagra również nabrała rozpędu⁴⁷.

2. U władzy

Przełomowym momentem dla kariery Walpole'a i Townshenda była już wspomniana wcześniej afery związana z Kompanią Mórz Południowych (South Sea Company). W związku z ogromem spekulacji na giełdzie angielskiej doszło do krachu w 1720 r. (*South Sea Bubble*)⁴⁸, co doprowadziło wiele najpotężniejszych rodów w Anglii do utraty oszczędności. Odsunięci wcześniej od władzy Townshend i Walpole zjawili się w Londynie z gotową receptą na omawiany problem (podzielenie długu publicznego pomiędzy największe spółki państwowe, a następnie spłacenie wierzycieli). Dzięki temu, wolni od oskarżeń o branie udziału w aferach, wicehrabia i jego szwagier stali się dla wigów idealnymi kandydatami, aby objąć kierownicze stanowiska w nowym rządzie⁴⁹.

⁴⁵ J. Kędzierski, op. cit., s. 318; W. Coxe, *Memoirs of the Life ...*, t. 1, s. 53.

⁴⁶ O przychylności ludzi wobec Walpole'a wspominała Maria Ossowska, opisując go jako typowego Anglika – lubiącego dobre zabawy, ale lubianego przez ludzi. Również Trevelyan w swojej *Historii Anglii* wspomina o miłym usposobieniu Roberta; patrz: M. Ossowska, *Myśl moralna oświecenia angielskiego*, Warszawa 1966, s. 14; G.M. Trevelyan, op. cit., s. 639; P. Johnson, *Historia Anglików*, Gdańsk 1995, s. 231.

⁴⁷ J. Kędzierski, op. cit., s. 317–318; P. Napierała op. cit., s. 66.

⁴⁸ Szerzej na ten temat w: J. Carswell, *The South Sea Bubble*, Londyn 1960.

⁴⁹ H.T. Dickinson, op. cit., s. 60; W. Coxe, *Memoirs of the Life ...*, t. 2, s. 1–4 i 15–39.

Od kwietnia 1720 r. do lutego 1721 r. doszło do współpracy między dotychczas pozostającymi w opozycji do siebie grupami wigów⁵⁰ – Townshenda i Stanhope’a⁵¹. Śmierć tego drugiego umożliwiła przejęcie władzy nad partią Karolowi. Wicehrabia został wybrany na sekretarza stanu północnego departamentu, a Walpole został lordem-skarbnikiem. Oba te stanowiska należały do najważniejszych w kraju i pozwalały na niemalże samodzielne sprawowanie władzy⁵².

Jak słusznie pisał Williams, już w roku 1720 można było zauważyć, że na pierwszy plan we współpracy między szwagrami, wyraźnie wysuwał się Robert Walpole. Townshend, co prawda, posiadał urząd sekretarza stanu, ale to brat jego żony cieszył się popularnością wśród ludu i rodziny panującej. Williams dodatkowo wspominał, iż to Robert – jako bardziej utalentowany i pełniący bardziej istotną funkcję skarbnika – pozostawał w cieniu swojego szwagra⁵³.

Pierwsze lata u władzy Walpole poświęcił na reformę finansów państwa oraz na rozprawienie się z opozycją w ministerstwach (m.in. odsunięcie od władzy współpracownika Stanhope’a – Cartereta)⁵⁴. Badacze podejrzewają, że już wtedy Townshend miał świadomość, iż nie był w stanie wyprzedzić szwagra, w walce o władzę w rządzie, dlatego postanowił skupić się na polityce zagranicznej Wielkiej Brytanii, na której, jak słusznie zauważają historycy, Walpole się nie znał⁵⁵. Obaj politycy pozostawali w tamtym okresie w wielkiej zażyłości i, jak pisał Piotr Napierała, darzyli się ogromnym zaufaniem, które było skierowane jedynie do niewielkiej grupy osób⁵⁶.

Wśród pierwszych zadań, jakie sobie postawił nowy premier Wielkiej Brytanii, było wprowadzenie zmian w organizacji rządu. Dotychczasowa Tajna Rada (Privy Council) wywodząca się jeszcze z czasów elżbietzańskich, została zastąpiona przez dużo mniej liczny *cabinet*, na czele którego stanął Walpole jako

⁵⁰ W latach poprzedzających aferę giełdową partia wigów podzieliła się na trzy obozy. Pierwszy z nich skupiał się wokół Karola Townshenda, drugi wokół Jakuba Stanhope’a, a trzeci wokół Karola Spencera – hrabiego Sunderlandu (główny przeciwnik Walpole’a, który zmarł w 1722 r.); szerzej na temat postaci Sunderlanda można przeczytać w: <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/573814/Charles-Spencer-3rd-earl-of-Sunderland> [stan z 18.02.2015].

⁵¹ Jakub (James) Stanhope – pierwszy hrabia Stanhope, urodził się w 1673 r. w Paryżu, a zmarł w 1721 r. w Londynie. W latach 1701–1714 był dowódcą wojsk angielskich w Hiszpanii. Po powrocie do Londynu w 1714 r. objął stanowisko sekretarza stanu południowego departamentu, w rządzie Jerzego I, z ramienia partii wigów (na czele której stał). Funkcję tę piastował aż do swojej śmierci w 1721 r. Przez pewien okres (1716–1718, kiedy z rządu odeszli Townshend i Walpole) piastował również stanowisko lorda-skarbnika; <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/563137/James-Stanhope-1st-Earl-Stanhope> [stan z 18.02.2015].

⁵² B. Williams, op. cit., s. 32–33 i 165. W. Coxe, *Memoirs of the Life...*, t. 2, s. 62–75; <https://archive.org/stream/encyclopaediabri27chisrich#page/112/mode/1up> [stan z 13.10.2014].

⁵³ B. Williams, op. cit., s. 148; o osobistej rywalizacji między Walpole’em a Townshendem wspominał również Trevelyan; idem, op. cit., s. 637.

⁵⁴ B. Williams, op. cit., s. 177.

⁵⁵ Ibidem, s. 148 i 174.

⁵⁶ P. Napierała, op. cit., s. 89.

pierwszy minister, który przewodniczył obradom gabinetu i podejmował ostateczne decyzje. Samodzielne sprawowanie władzy przez Roberta było wynikiem jego zdolności, jak również poparcia udzielonego mu przez króla i jego następcę⁵⁷. Kolejnym posunięciem Walpole'a jak pierwszego ministra i jednocześnie pierwszego komisarza skarbu (First Commissioner of Treasury) było utworzenie rezerwy finansowej dla królestwa i przywrócenie mu płynności finansowej. Robert okazał się nie tylko ambitnym politykiem, ale i kompetentnym. Jego charakter i pogoda ducha zjednywały mu ludzi, włącznie z członkami rodziny panującej⁵⁸.

W tym czasie szwagier nowego premiera zajmował się wyznaczeniem aktualnego kursu polityki zagranicznej Wielkiej Brytanii. Jak już było wspomniane, Karol Townshend był zwolennikiem współpracy swojego kraju z mocarstwami z kontynentu europejskiego. Uważał, że Anglia nie może pozostawać w izolacji wobec wydarzeń, jakie miały miejsce w Europie, ale nie powinna również narażać życia swoich ludzi dla obrony pokoju na kontynencie. Przez pierwsze pięć lat udawało się Townshendowi samodzielnie sprawować pieczę nad polityką zagraniczną Anglii⁵⁹. Konflikt na linii Wiedeń–Madryt próbował rozwiązać poprzez mediację z udziałem Francji w roku 1724, czym nie zaskarbił sobie zbyt wiele przychylności dworu cesarskiego. Do 1725 r. udało mu się wypracować porozumienie, na mocy którego Prusy i Francja weszły w koalicję z Anglią przeciw cesarzowi⁶⁰.

Pierwsze pięć lat wspólnego sprawowania władzy przez Karola Townshenda i Roberta Walpole'a było okresem wypracowywania kompromisów⁶¹. Oba panowie byli żądni władzy, ale właśnie w tym czasie inicjatywę zaczął przejmować Robert. Posiadał on wsparcie monarchy oraz jego syna, z kolei Karol był nielubiany przez księcia Walii, o czym wspomina Cox, powołując się na wspomnienia Roberta Walpole'a. Rosnąca pozycja młodszego z polityków była nie w smak wicehrabiemu. Przyzwyczajony do wiodącej roli w ich wspólnej pracy Karol często był zazdrosny o Roberta, a sukcesy dotyczące polityki wewnętrznej premiera zmusiły jego szwagra do poświęcenia się głównie sprawom polityki zagranicznej⁶².

Jak już było wspomniane, Walpole nie znał się kompletnie na dyplomacji, dlatego był szczęśliwy, że jego najbliższy przyjaciel i współpracownik zajmował się tą ważną kwestią. Dzięki temu obaj politycy, pomimo niejednej sprzeczki na-

⁵⁷ B. Williams, op. cit., s. 41–43.

⁵⁸ P. Napierała, op. cit., s. 87–88; J. Basista, op. cit., s. 170; jednym z dokumentów powstałych w celu zahamowania rozwoju nieuczciwych firm oraz ograniczenia spekulacji na giełdzie był *Bubble Act* z 9 czerwca 1720 r.

⁵⁹ B. Williams, op. cit., s. 184.

⁶⁰ W. Coxe, *Memoirs of the Life...*, t. 2, s. 221–222; B. Williams, op. cit., s. 184–189; <https://archive.org/stream/encyclopaediabri27chisrich#page/112/mode/1up> [stan z 13.10.2014].

⁶¹ B. Williams, op. cit., s. 184.

⁶² Ibidem, s. 148; <https://archive.org/stream/encyclopaediabri27chisrich#page/112/mode/1up> [stan z 13.10.2014].

tury politycznej i rodzinnej, pozostawali w dobrych stosunkach aż do roku 1726, kiedy ich wzajemne relacje zaczęły się znacząco pogarszać⁶³.

3. Różnice nie do pogodzenia

Pierwszą oznaką kryzysu między Walpole'em a Townshendem było wyznaczenie na oficjalnego reprezentanta Wielkiej Brytanii we Francji w 1724 r. szwagra Karola, a brata Roberta – Horacego Walpole'a⁶⁴. Townshend – przyzwyczajony do sprawowania samodzielnej władzy dotyczącej polityki międzynarodowej Anglii – nie mógł się z tym pogodzić. Pomiedzy nim a szwagrami dochodziło do częstych kłótni. Wicehrabia był zazdrosny o rosnące wpływy braci Walpole nie tylko w kraju, ale i w Europie. Na domiar złego, Horacy cieszył się ogromnym poważaniem i szacunkiem we Francji, co szczególnie nie podobało się Karolowi⁶⁵.

Kolejnym ciosem dla Townshenda były problemy związane z podpisaniem przez Wielką Brytanię traktatu z Hanoweru w 1725 r. Umowa ta zawarta była między Anglią, Francją a Prusami, przeciwko cesarzowi. Jerzy I uważał, iż podpisanie tego dokumentu przez jedno z podległych mu państw doprowadzi do zagrożenia jego macierzystego kraju przez Austrię. Swoje niezadowolenie skierował w kierunku premiera Wielkiej Brytanii, a to z kolei skłoniło Walpole'a do interwencji w politykę zagraniczną państwa. Nie spodobało się to wicehrabiemu, który jako główny negocjator traktatu z Hanoweru poczuł się dotknięty brakiem zaufania ze strony premiera⁶⁶.

W roku 1726 zmarła na ospę wietrzną Dorota Townshend – żona wicehrabiego, a ukochana siostra premiera⁶⁷. Jak podają źródła, stosunki między szwagrami w tamtym okresie nie uległy jeszcze zbyt dużym zmianom⁶⁸. Świadectwem tego mogło być wsparcie udzielone wicehrabiemu przez kanclerza skarbu, w związku z niepopularnością Karola na dworze Jerzego II. Utrzymywanie się u władzy tylko dzięki interwencji szwagra nie przypadło do gustu Townshendowi. Przyzwyczajony do pozycji lidera i splendoru okazywanego mu w Parlamencie oraz na dworze, sekretarz stanu przeżywał trudny okres. Walpole w dalszym ciągu okazywał mu szacunek oraz wsparcie jako przyjaciel⁶⁹.

⁶³ W. Coxe, *Memoirs of the Life...*, t. 2, s. 381–382; B. Williams, op. cit., s. 40–41.

⁶⁴ Ibidem, s. 191; W. Coxe, *Memoirs of the Life...*, t. 2, s. 111–112.

⁶⁵ Idem, *Memoirs of Horatio...*, s. 105; B. Williams, op. cit., s. 191.

⁶⁶ W. Coxe, *Memoirs of the Life...*, t. 2, s. 227 i 381; patrz też: idem, *Memoirs of Horatio...*, s. 179.

⁶⁷ Idem, *Memoirs of Horatio...*, s. 201–202.

⁶⁸ Śmierć Doroty Townshend była wielkim ciosem dla Karola i Roberta. W literaturze uważa się, że to właśnie ona była osobą, która łagodziła spory między szwagrami. Coxe porównuje ją do Oktawii, która prowadziła mediacje między jej bratem Oktawianem a mężem Antoniuszem; W. Coxe, *Memoirs of the Life...*, t. 2, s. 382.

⁶⁹ Ibidem, s. 379.

Sytuacja uległa diametralnym zmianom wraz z nadejściem roku 1729. Wtedy to doszło do ostatecznego rozłamu między przyjaciółmi i zakończenia ich wspólnej pracy. Od roku 1726 dotychczasowy sojusznik Anglii – Francja – szukał sposobu na ograniczenie własnych działań wojennych. Rok później, odpowiedzialny za kontakty zagraniczne kardynał de Fleury uznał, że dużo bardziej korzystne niż traktaty z Anglią mogło być dla Francji przymierze z cesarzem⁷⁰. Układ ten mógł zagrozić dotychczasowej polityce prowadzonej przez Townshenda, która miała na celu izolację Cesarstwa Austriackiego. Niepowodzenia w pertraktacjach z państwem Ludwika XV, jak również źle dobrane sojusze z Portugalią przeciw Hiszpanii oraz nastawienie Rosji przeciw dotychczasowemu sojusznikowi – Szwecji – doprowadziły do powstania opozycji w Parlamencie przeciwko duetowi Walpole-Townshend. Premier postanowił wtedy przyrzec się bliżej polityce zagranicznej prowadzonej przez jego szwagra⁷¹.

Głównym postulatem polityki Walpole’a, jak było już wspomniane, było zapewnienie Anglii spokoju wewnętrznego oraz zewnętrznego⁷². Układ sojuszy, w jakich była Wielka Brytania do roku 1729, wymagał od tego kraju ingerencji w sprawę na kontynencie europejskim, co kłóciło się z polityką realizowaną przez kanclerza skarbu⁷³. Jeszcze tego samego roku Walpole wpłynął na podległych mu ministrów, aby podpisali 9 listopada w Sewilli umowę z Hiszpanią i Francją, na mocy której Anglia odzyskała swoje przywileje handlowe na Atlantyku i Pacyfiku⁷⁴. Taka sytuacja była nie do przyjęcia dla Townshenda. Nie dość, że jego szwagier zaangażował się w politykę zagraniczną Wielkiej Brytanii, która to polityka była domeną wicehrabiego, to jeszcze zmusił go do podpisania umowy, która była sprzeczna z dotychczas prowadzoną przez sekretarza stanu polityką⁷⁵.

⁷⁰ L.G. Wickham Legg, F.R. Hist, *Wstęp*, [do:] *British Diplomatic instructions...*, s. XIV–XV i XVIII.

⁷¹ Coxe przytacza dokładny obraz sytuacji, jaka panowała w tym czasie w Parlamencie oraz we Francji; patrz: W. Coxe, *Memoirs of Horatio...*, s. 289–308; wraz ze wzrostem zainteresowania polityką zagraniczną przez Walpole’a rósł niepokój Townshenda co do jego pozycji. Coxe pisał o pewnym incydencie, który pogorszył już i tak złe stosunki obu polityków. Townshend widząc, że jego pozycja w ministerstwach znacznie osłabła, zaczął szukać popleczników, co też zauważył Walpole. Pewnego dnia, tuż po jednym z posiedzeń rządu, szwagrowie spotkali się w Cleveland Court. Wtedy to, podobno, doszło między nimi do ostrej wymiany zdań, która niemalże skończyła się pojedynkiem na szable. Ostatecznie Walpole wygarnął szwagrowi, co myśli na temat jego postępowania i że zaufanie, jakim go dotychczas darzył, ogromnie zmalało; W. Coxe, *Memoirs of the Life...*, s. 384–385; z listów pisanych przez Townshenda do jego popleczników we Francji można odczytać, że w 1729 r. istniał spory rozdziewiek dotyczący polityki zagranicznej między wicehrabią a premierem, jak również, że osobiste stosunki pomiędzy Walpole’em a Townshendem nie należały do najlepszych; *British Diplomatic instructions...*, s. 62–63.

⁷² H. Zins, op. cit., s. 43; J. Basista, op. cit., s. 171.

⁷³ W. Coxe, *Memoirs of the Life...*, s. 381.

⁷⁴ Ibidem, s. 323–325.

⁷⁵ Wspominają o tym we wstępie do *British Diplomatic instructions 1689–1789* tomu VI Wickham Legg i Hist; L.G. Wickham Legg, F.R. Hist, *Wstęp*, s. XVII; W. Coxe., *Memoirs of the Life...*, s. 385.

Karol doszedł do wniosku, że nie ma już dla niego miejsca w rządzie Walpole'a i dlatego podał się do dymisji 15 maja 1730 r.⁷⁶

Na podstawie przeprowadzonych rozważań należałoby uznać, iż relacje Karola Townshenda i Roberta Walpole'a kształtowały się dobrze: „[...] jak długo firma domu nosiła nazwę Townshend i Walpole,[...]; ale kiedy tylko zmieniła się na Walpole i Townshend, wszystko się popsło [...]”⁷⁷. Badacze poszukiwali przyczyn rozpadu współpracy Roberta Walpole'a i Karola Townshenda nie tylko w różnym sposobie postrzegania polityki zagranicznej Wielkiej Brytanii w drugiej połowie lat dwudziestych XVIII w., ale również w ich wzajemnych stosunkach, które ulegały zmianom na przestrzeni lat. Początkowo pierwsze skrzypce w tym duecie grał wicehrabia. Zamożny, lubiany, o dobrych koneksjach, był wschodzącą gwiazdą sceny politycznej, na której wigowie mieli coraz więcej do powiedzenia. Przyzwyczajony do podejmowania decyzji i przewodzenia innym Townshend mógł się czuć zagrożony, gdy na pierwszy plan wśród wigów wysunął się jego szwagier. Rosnąca władza i poparcie monarchy dla Roberta były przedmiotem zawiści ze strony jego szwagra. Choć panowie pozostawali w dobrej komitywie aż do 1729 r., już wcześniej dochodziło między nimi do zgrzytów⁷⁸. Zazdrość oraz niespełnione ambicje stały się problemem nie do przeskokowania i doprowadziły do zakończenia tej, jakże owocnej, współpracy. Tak właśnie potwierdziła się znana już od wieków maksyma, że nie ma trwałych przyjaźni, są tylko trwałe interesy, dopóki i one nie staną ludzom na przeszkodzie.

Bibliografia

Źródła

Bubble Act 9. 06. 1720

British Diplomatic instructions 1689–1789, t. 6, Londyn 1930.

Coxe W., *Memoirs of the Life and Administration of Sir Robert Walpole*, t. 1 i 2, Londyn 1816.

Coxe W., *Memoirs of Horatio – Lord Walpole*, t. 1, Londyn 1820.

„The London Gazette”.

Opracowania

Basista J., *Wielka Brytania w XVIII wieku*, [w:] *Wielka historia świata. Świat w XVIII wieku*, pod red. P. Franaszaka, t. 8, Kraków 2006, s. 162–172.

Black J., *Walpole in Power*, Gloucestershire 2001.

Carswell J., *The South Sea Bubble*, Londyn 1960.

Dickinson H.T., *The Politics of the People in Eighteenth-Century Britain*, Londyn 1994.

⁷⁶ Piotr Napierała w swojej książce podnosił zarzuty, że za dymisją Townshenda stał bezpośrednio Walpole, który zdymisjonowałby swojego szwagra, gdyby ten sam nie odszedł; P. Napierała, op. cit., s. 126; B. Williams, op. cit., s. 191–192.

⁷⁷ Cyt. za: W. Coxe, op. cit., s. 390.

⁷⁸ Ibidem, s. 378–380.

- Feiling K.G., *The Second Tory Party 1714–1832*, Londyn 1938.
- Grzybowski S., *Pretendenci i górale: z dziejów unii szkocko-angielskiej*, Warszawa 1971.
- Johnson P., *Historia Anglików*, Gdańsk 1995.
- Kędzierski J., *Dzieje Anglii 1485–1830*, Wrocław – Warszawa 1986.
- Mazur K., *Mechanizmy baniek spekulacyjnych – spojrzenie psychologiczne i ekonomiczne*, „Ogrody Nauki i Sztuki” 2012, nr 2, s. 274–282.
- McMullen Rigg J., *Townshend Charles (1674–1738)*, [w:] *Dictionary of National Biography 1885–1900*, t. 57, Londyn 1899, s. 109–117.
- Morley J., *Walpole*, Londyn 1903.
- Napierała P., *Sir Robert Walpole (1676–1745). Twórca brytyjskiej potęgi*, Poznań 2008.
- Ossowska M., *Myśl moralna oświecenia angielskiego*, Warszawa 1966.
- Plumb J., *Man and Places – Essays on the eighteenth Century Scene*, Harmondsworth 1966.
- Rostworowski E., *Historia powszechna. Wiek XVIII*, Warszawa 1984.
- Trevelyan G.M., *Historia Anglii*, Warszawa 1965.
- Wickham Legg L.G., Hist F.R., *Wstęp*, [do:] *British Diplomatic instructions 1689–1789*, t. 6, Londyn 1930, s. VII–XL.
- Wikarjak J., *Kampania przedwyborcza Cyclerona w roku 65/64 p.n.e.*, „Meander” 1964, nr 19, s. 243–254.
- Williams B., *The Wig Supremacy 1714–1760*, Oxford 1939.
- Zins H., *Historia Anglii*, Wrocław 2009.
- Zins H., *Polityka zagraniczna Wielkiej Brytanii*, Lublin 2001.

Źródła internetowe

- <https://archive.org/stream/encyclopaediabri27chisrich#page/112/mode/1up> [stan z 13.10.2014].
- <http://www.kings.cam.ac.uk/about/history.html> [stan z 2.02.2015].
- <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/563137/James-Stanhope-1st-Earl-Stanhope> [stan z 18.02.2015].
- <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/573814/Charles-Spencer-3rd-earl-of-Sunderland> [stan z 18.02.2015].
- <http://www.etoncollege.com/FamousOEs.aspx> [stan z 18.02.2015].
- <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/615557/United-Kingdom/44884/Britain-from-1715-to-1742> [stan z 18.02.2015].

Streszczenie

Politycy nie mają żadnych stałych przyjaciół, tylko trwałe interesy – to maksyma znana od stu-leci, doskonale opisująca zasadę, która rządzi życiem polityków. Właśnie dwaj brytyjscy politycy z pierwszej połowy osiemnastego stulecia – Charles Townshend i Robert Walpole, którzy dzierżyli najważniejsze urzędy w Wielkiej Brytanii – byli przykładem takich stosunków. Ten artykuł jest próbą ukazania politycznych i prywatnych więzi tych polityków, które łączyły ich przez lata. Jest to również próba odpowiedzi na pytanie: co prowadziło do załamania się ich współpracy i czy mogli tego uniknąć?

Słowa kluczowe: Charles Townshend, Robert Walpole, XVIII-wieczna Anglia, polityka zagraniczna, przyjaźń.

Summary

The friendship and the politician in relations between Charles Townshend and Robert Walpole

There are no permanent friends, only permanent interests – maxim, known for centuries, perfectly describes the principle that ruled people's lives for centuries. Two British politicians from the first half of the eighteenth century – Charles Townshend and Robert Walpole, who held the most important offices in the UK, were an example of the relationship, where their cooperation is not confined to professional matters, but also to private. This article is an attempt to examine the political and private life of these politicians, and the ties that united them over the years, trying to answer the question: what led to the collapse of their cooperation and whether it could have been avoided?

Keywords: Townshend Charles, Walpole Robert, friendship, foreign policy, power.